

potest in re executioni mandari cum illa uniformitate, nisi flexibile arbitrium et tot hostibus circumseptum adjutorio gratiæ confortetur. Tertia confirmatio solum ostendit difficilius adhuc nunc abstineri a peccatis sine gratia quam fieret in pura natura; non tamen ostendit illud tunc fuisse moraliter possibile.

CAPUT XXIX.

UTRUM HOMO LAPSUS POSSIT ELICERE SOLIS VIRIBUS LIBERI ARBITRII, SINE AUXILIO GRATIÆ, ALIQUEM ACTUM DILECTIONIS DEI, SALTEM UT AUCTOR EST ET FINIS NATURALIS.

1. *Introducitur questio. Prima notatio duplicis considerationis de Deo.* — Diximus de bonis actibus quibus ex accidenti aliqua difficultas adjungitur; nunc dicendum sequitur de nonnullis qui, præter dicta impedimenta, ex objecto gravem aliquam difficultatem habent. Inter quos primum locum tenet amor Dei, propter excellentiam objecti, et ideo de illo specialiter movent quæstionem D. Thom., dicta quæst. 109, art. 3, et cæteri Theologi in 2, dist. 28. Ut autem clarius procedamus, oportet supponere communem distinctionem de Deo, ut prima causa naturalis est, et finis ultimus connaturalis homini, ut in pura sua natura spectato; vel ut est auctor supernaturalis et gratiæ, ac objectum beatitudinis supernaturalis. Nam priori modo censetur Deus bonum naturale hominis, ac proinde per se loquendo naturaliter diligibilis, posteriori autem modo spectatur Deus ut bonum excedens hominis naturam, ac proinde illi supernaturale. In præsentem ergo non tractamus de amore Dei, ut est supernaturale bonum hominis, nam de hoc dicturi sumus in libro sequenti; nunc autem supponimus illum amorem non pertinere ad ordinem naturæ, ideoque non posse fieri sine auxilio gratiæ, saltem si perfectus sit; an vero aliquis imperfectus ejusdem materialis objecti sine viribus gratiæ haberi possit, ibi disputabitur. Hic ergo solum de Deo, ut auctore naturæ, ejusque amore tractamus.

2. *Secunda notatio duplicis amoris, perfecti et imperfecti, et utriusque explicatio.* — Deinde prætermittenda est distinctio hujus amoris Dei, nam generatim loquendo potest esse aut perfectus aut imperfectus, sub qua verborum generalitate multæ distinctiones hujus amoris comprehenduntur. Quia in hoc amore multæ perfectiones spectari possunt, et ob carentiam ejusdemque illarum potest dici amor imper-

fectus, quia imperfectum dicitur ex quocumque defectu, ideoque potest hic amor multipliciter esse imperfectus. Prima igitur perfectio hujus amoris est ut sit benevolentia, quo amore amatur Deus propter seipsum, id est, vult homo Deo aliquod bonum, solum ut ei bene sit, vel ut Deo placeat, aut in ejus gloriam redundet. Ab hac autem perfectione deficit amor concupiscentiæ, quo diligit homo Deum sibi, ut ipse homo bene sit, de qua divisione dicemus statim plura et alia capite sequenti. Deinde amor, ut sit perfectus, debet esse absolutus, ut explicatur hac voce, *Volo obedire Deo*, vel gloriam ejus quærere; imperfectus autem erit, si solum in actu conditionato consistat, qui explicatur verbo *vellem*. Altera perfectio amoris est, si non solum sit absolutus, sed etiam super omnia appetitive, ut aiunt, id est, ut per amorem ita voluntas feratur in rem amatam, ut propter nullam aliam velit ab ea dimoveri: unde e converso amor Dei qui non attingit hunc gradum, dicitur simpliciter imperfectus. De hac partitione dicemus in cap. 35, ubi etiam de perfectione intensionis et imperfectione remissionis: item de perfectione constantis amoris, qui etiam efficax dici solet, et de imperfectione inconstantis seu inefficacis amoris, aliquid attingemus. Denique ad perfectionem amoris et maxime Dei, pertinet ut sit simpliciter bonus moraliter: nam si aliquam moralem malitiam habeat adjunctam, non solum imperfectus erit, sed etiam vix nomen amoris Dei merebitur. Quapropter cum in præsentem capite de amore Dei loquamur, abstrahendo ab aliis perfectionibus vel imperfectionibus, quoad hanc ultimam non abstrahimus, sed loquimur de amore Dei omnino puro et honesto; nam si aliquis est amor Dei impurus et malus, ille non solum non fit per auxilium gratiæ, sed potius non magis est a Deo quam cætera peccata. Talis autem erit si quis velit honorare Deum, ut ab eo auxilium et favorem ad suas concupiscentias explendas vel vindictam de inimico sumendam obtineat, de quo pravo amore recte intelligitur quod Augustinus dixit libro Octoginta trium quæstionum, quæst. 30, *perversum esse uti rebus quibus fruendum est.*

3. *Prima sententia negans.* His positis, fuit quorundam sententia nullum amorem Dei, sive perfectum, sive imperfectum, sive naturalem, sive supernaturalem, posse haberi sine auxilio gratiæ. In qua sententia cum exaggeratione asserenda excessit Baius in opere de Charitate, ex quo in assertionibus supra Pro-

leg. 6, cap. 2, relatis, et a Pontificibus damnatis, notatur 34, in qua refellitur distinctio duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, et gratuiti quo Deus amatur ut beatificator est, quam distinctionem dicit esse vanam et commentitiam, et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitatum. Et in 36 dicit amorem naturalem (utique Dei) qui ex viribus naturæ exoritur, e sola philosophia, per elationem præsumptionis humanæ eam injuria Crucis Christi defendi a nonnullis Doctoribus. Ac denique in 38 generaliter sic inquit: *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne perhibetur; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corda diffusa, Deus diligitur.* Si ergo præter charitatem Dei nullum studiosum amorem ille auctor agnoscebat, consequenter etiam respectu ipsius Dei nullum admittebat amorem, præter charitatem, quæ non viribus liberi arbitrii, sed per solam infusionem Spiritus Sancti sit.

4. *Ejusdem sententiæ in universum spectatæ fundamentum primum ex Scriptura.* — Fundamentum hujus sententiæ in generali sumitur primo ex Scriptura, in quo non fit mentio alterius amoris Dei, nisi charitatis, quæ dicitur esse ex Deo, 1 Joan. 4; et a Deo Patre, ad Ephes. 6; et per Spiritum Sanctum diffundi, ad Roman. 5; et ad Galat. 5 inter fructus Spiritus numeratur. Neque in divina Scriptura reperitur alia dilectio Dei commendata, nisi quæ est charitas; unde sub hac voce comprehenditur quæcumque dilectio Dei, sive ut finis naturalis, sive ut supernaturalis. Et ideo impletio præceptorum moralium, quæ est proprius effectus dilectionis Dei, etiam ut est auctor naturæ, tribuitur charitati, 1 ad Corinthios 13: *Charitas patiens est, benigna est, etc.* At nulla charitas, sive perfecta, sive imperfecta haberi potest sine auxilio gratiæ, quia simpliciter in Scriptura tribuitur Spiritui Sancto. Unde sicut fides, sive inchoata, sive perfecta, non est ex viribus naturæ, sed ex auxilio gratiæ, quia simpliciter dicitur esse donum Dei, ita majori ratione de charitate seu dilectione dicendum est.

5. *Secundum fundamentum ex Concilio Arausicano, adducto ab Augustino, tractat. 102 in Joann., et libro 17 de Civitate Dei, cap. 4.* — Secundo, adduci possunt Concilia, præsertim Arausicanum, canon. 25 dicens: *Prorsus donum Dei est diligere Deum*, ubi particula *prorsus* excludit omnem distinctionem dile-

tionis Dei, nam quæcumque illa sit, Dei donum esse dicitur, et subjungit rationem, quia Spiritus Patris et Filii infundit charitatem cordibus nostris. Quæ ratio confirmat quod dicebamus, omnem Dei dilectionem esse aliquam charitatem. Et non parum juvat quod idem Concilium ait canon. 11: *Nemo quidquam Domino recte voverit, nisi ab illo acciperit.* Si enim recte vovere Deo sine ejus auxilio nemo potest, multo minus poterit recte amare Deum. Favet etiam Concilium Milevit., c. 4, dicens: *Utrumque donum Dei est, et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus.* Et Concilium Trident., sess. 6, cap. 7, etiam initium dilectionis Dei inspirationi Spiritus Sancti tribuit.

6. *Tertium fundamentum ex Augustini doctrina.* — Præterea variis modis ostendi potest hanc esse Augustini sententiam, nam imprimis canones citati Concilii Arausicani sumpti sunt ex Augustino, ut notatum est. Deinde in multis locis supra citatis c. 9, significat quod Baius dicebat, omnem affectum qui non est ex charitate esse vitiosum, seu vitiosam cupiditatem. Unde lib. 14 de Civit., cap. 9, dicit omnes bonos motus, et rectos affectus amoris proximi, de sancta charitate venire; ergo multo magis sentit quemcumque affectum erga Deum ex charitate provenire, ac proinde non nisi ex gratiæ auxilio haberi posse. Hinc etiam lib. 4 contra Julian., c. 3: *Amor, inquit, Dei quo pervenitur ad Deum, non est nisi a Deo;* et statim explicat se loqui de amore creatoris. Quid est autem creator, nisi auctor naturæ? Et similiter serm. 15 de Verb. Apost. dixit: *Deus non amatur, nisi de Deo.* Item lib. de Grat. et liber. arbit., cap. 17, dicit etiam parvam charitatem esse ex auxilio gratiæ; et cap. 18 docet charitatem, seu dilectionem quæ præcipitur illo præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum, etc.*, esse ex dono Dei: illo autem præcepto, cum naturale sit, non tantum præcipitur dilectio Dei auctoris supernaturalis, sed etiam auctoris naturæ: unde ait, *præcepto admonitum esse liberum arbitrium, ut quæret Dei donum;* et subjungit: *Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret, unde quod jubebatur impleret;* quibus verbis aperte docet etiam imperfectam dilectionem, qua ad perfectam tenditur, esse donum Dei. Ac denique epist. 107 habet illam celebrem sententiam: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus;* ubi non dicit ad diligendum su-

per omnia, vel ad diligendum hoc vel illo modo aut titulo, sed simpliciter ad diligendum Deum. Dicit autem amissum esse liberum arbitrium ad diligendum, utique suis viribus, nam cum gratia liberi sumus ad diligendum Deum.

7. *Quartum fundamentum ex ratione.* — Ratio etiam pro hac sententia addi potest, quia nullus actus pietatis fieri potest sine auxilio gratiæ, ut supra ostensum est; sed omnis dilectio Dei est actus pietatis erga Deum, nam est quidam Dei cultus, teste Augustino, epistola 29 ad Hieronymum. Item quia unit animam Deo; ergo non potest haberi sine dono gratiæ. Et confirmatur, quia omnis dilectio Dei quantumvis imperfecta, est dispositio ad perfectiorem, et consequenter vel proxime vel remote est dispositio iustitiæ: ergo non potest haberi viribus naturæ, juxta ea quæ contra Semipelagianos libro sexto dicemus. Quibus tandem addi potest quod Augustinus, Prosper et Fulgentius, quoties admittunt aliquod bonum opus quod possit fieri ab homine lapso sine gratia, semper id explicant de operibus quæ versantur circa bona temporalia hujus vitæ, et illos etiam imitatur D. Thomas, dicta quæst. 109, artic. 2. In quo plane significant in operibus pertinentibus ad Deum, et præsertim in amore ipsius, liberum arbitrium per se nihil posse.

8. *Primus specialis modus ejusdem sententiæ asserendæ et suadendæ.* — *Rejicitur.* — Præter hæc fundamenta, quæ generalia sunt, possunt alia specialiora cogitari juxta varios modos quibus hæc sententia defendi potest, quos oportet distinguere, et eorum fundamenta expendere, ut de tota sententia judicium ferre possimus. Primus modus asserendi hanc sententiam est, quia nullus dari potest actus amoris Dei, qui sit in substantia sua, vel simpliciter naturalis. Et hoc modo videtur tenuisse hanc sententiam Michael Baius, qui propterea distinctionem illam amoris Dei in naturalem et supernaturalem tam acriter rejecit. Quid vero in hanc sententiam Baius impulerit, non satis scio, quia opera ejus legere non potui, et ex his quæ in dictis assertionibus referuntur, solum conjectare possum illum fuisse quibusdam testimoniis Augustini male intellectis hallucinatum, de quibus et in sequentibus capitibus dicemus. Unde vix aliquod hujus sententiæ probabile fundamentum invenio; potest tamen utcumque suaderi in hunc modum, quia omnis amor Dei est aut concupiscentiæ aut benevolentiam: prior licet

naturalis esse possit, non tamen bonus et honestus, ac proinde non est amor Dei, de quo tractamus: posterior vero est semper supernaturalis, ut aliqui volunt: ergo nullus superest amor Dei honestus, qui naturalis sit. Sed hoc etiam fundamentum parvi momenti est, nam utraque pars minoris est falsa.

9. *Communis doctrina contra Durandum, posse Deum honeste amari amore concupiscentiæ.* — *Durandi motivo satisfi.* — De amore enim concupiscentiæ, licet Durandus in 1, distinct. 1, quæst. 2, et in 3, distinct. 26, quæst. 2, et distinct. 29, quæst. 2, num. 6, senserit non posse habere Deum pro immediato objecto, si rectus et honestus sit, quia per talem actum amaretur Deus propter creaturam, scilicet, propter ipsum hominem amantem, quod inordinatum est; nihilominus vera et communis sententia Theologorum est, posse Deum honeste amari amore concupiscentiæ, quod aperte supponit D. Thomas 2. 2, quæst. 17, artic. 8, et probat egregie Cajetan. ibi, artic. 5, quia Deus ipse est summum bonum nostrum, quod solum potest nos beatos reddere: unde etiam est denarius diurnus, seu summum præmium nostrorum meritorum, et merces nostra magna nimis: amor autem quo nobis amamus verum bonum nostrum de se rectus est et honestus; hic autem est amor concupiscentiæ: ergo hic amor etiam de DEO ex genere suo honestus est. Et confirmatur, quia spes ad amorem concupiscentiæ pertinet, ut D. Thomas supra affirmat, et sumitur ex Augustino in Enchirid., cap. 8, dicente: *Spes non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, et ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.* Ergo quidquid honeste speratur, honeste etiam amatur amore concupiscentiæ: nam talis amor est fundamentum spei. *Qui enim sperat* (ut D. Thomas ait), *aliquid sibi obtinere intendit:* ergo etiam illud sibi amat. Speramus autem Deum ipsum studiose et per virtutem theologiam; ergo etiam sancte illum nobis amamus. Neque in hoc est aliqua inordinatio, quia quando Deum nobis amamus, non amamus illum propter nos, tanquam propter finem, sed potius amamus illum ut ultimum finem nostrum, et nos ipsos amamus, ut in illo simus beati, seu ut illo tanquam ultimo fine perfruamur, et ita non utimur Deo, sed fruimur, ut latius in materia de Spe tractandum est. Ex hoc ergo capite non repugnat amorem Dei esse naturalem, si aliunde Deus spectetur ut bonum naturale, seu proportionatum naturæ humanæ secundum se,

nam sic erit etiam objectum proportionatum naturalis amoris concupiscentiæ, quem omnes alii Theologi admittunt. De amore autem benevolentiam Dei, quod ex suo genere naturalis esse possit, in capite sequenti ostendemus.

10. *Rejicitur amplius idem specialis modus multipliciter.* — Est ergo illa sententia ita explicata omni probabili fundamento destituta, ideoque falsa est et incredibilis. Primo, quia distinctio illa duplicis amoris Dei naturalis et supernaturalis, communis est omnium Theologorum, ut videbimus, et Pontifices damnantes 34 propositionem Baii illi distinctioni contrariam, illam distinctionem tuentur saltem a censura Baii, qua reprobata, distinctio satis manet auctoritate omnium Theologorum comprobata. Præterquam quod per se bona statim apparet, si termini intelligantur. Nam Deus ratione naturali cognoscitur, ut summum hominis bonum, sine quo non solum non potest homo bene esse, verum etiam nec esse; ergo cognoscitur ut bonum proportionatum naturæ humanæ; ergo ut naturaliter amabile saltem ipsi homini; nam, ut Aristoteles dixit, amabile bonum, unicuique autem proprium; Deus autem ita est commune omnium bonum, ut sit etiam proprium et speciale hominis, etiam secundum puram naturam spectati; ergo aliquis amor Dei potest esse homini naturalis, quia si objectum est ejusdem ordinis cum potentia, non est cur non etiam actus esse possit. Deinde si in intellectu potest esse actus naturalis cognitionis Dei, cur non poterit etiam esse naturalis affectus? Atque ita D. Thom. 2. 2, quæst. 171, art. 2, ad 3, dixit amorem et cognitionem Dei, ut relucet in speculo creaturarum, esse naturales quoad substantiam.

11. Atque hæc omnia de amore recto et honesto procedunt, ac vera sunt. Primo, quia altera propositio Baii, quod omnis amor creaturæ rationalis vel est charitas, vel vitiosa concupiscentia, si intelligatur de charitate infusa, incredibilis est et intolerabilis; quia amor parentum mere naturalis non est vitiosa cupiditas, neque etiam amicitia humana recta ratione moderata, et similes affectus, etiamsi non sint ex charitate, vitiosi non sunt. Secundo, quia ille amor est consentaneus propensione naturali voluntatis perfectissimæ in suo genere, quæ vocari solet amor metaphoricus, quem omnes in voluntate supponunt, tanquam naturalem, quia natura sua ita est ad eum propensa, ut extra illum quiescere non possit, juxta illud Augustini, lib. 1 Confess.,

cap. 1: *Fecisti nos, Domine, ad te, et inquietum est cor nostrum donec perveniamus ad te.* Ergo amor elicitus ex vi hujus propensionis per se et ex genere suo honestus est. Dari ergo potest aliquis actus amoris Dei naturalis et honestus, sicut etiam potest dari actus cultus Dei honestus et naturalis, est enim eadem ratio. Ergo ex hac parte non repugnat aliquem honestum amorem Dei, solius liberi arbitrii viribus fieri posse.

12. *Secundus specialis modus proponitur.* — Alius modus defendendi illam sententiam esse potest ex illo principio, quod nullum bonum voluntatis fieri potest sine prævia cogitatione congrua, quæ ad auxilium gratiæ pertineat: ergo multo minus amor Dei, qualiscumque sit, dummodo sit rectus et honestus, fieri poterit sine cogitatione congrua gratis data, quia ille amor, etiamsi imperfectus sit, est quoddam bonum opus voluntatis, et ex suo objecto et genere excellentius quam sint boni actus virtutum moralium. Sed hic modus explicandi hanc sententiam et fundamentum ejus facile refellitur ex dictis supra de eodem principio generali. Fatemur enim talem amorem nunquam esse posse sine cogitatione congrua. Verumtamen cogitatio illa naturalis est, et, per solas vires naturalis luminis intellectus, ex creaturis, cum communi concursu Dei et causarum secundarum comparari potest, ut in capite primo et secundo hujus libri ostensum est, et in sequenti etiam capite in puncto difficiliore ostendetur. Quod autem illa cogitatio sit congrua, ex bono usu libertatis habetur, etiamsi Deus nihil speciale addat illi cogitationi præter id quod ex principiis naturalibus cum generali concursu habet; ergo talis cogitatio non pertinet ad proprium auxilium gratiæ, et ita in hoc actu amoris procedunt omnes rationes, quas de bono actu morali adduximus.

13. *Tertius modus.* — *Refellitur.* — Tertio modo potest hæc sententia intelligi et fundari, quia licet aliquis amor Dei ordinis naturalis sit, et ideo, quantum est ex se, naturalibus viribus fieri possit, si natura humana esset integra, nihilominus in natura lapsa fieri non potest absque auxilio gratiæ propter concupiscentiam et alia impedimenta quæ ex peccato contraximus. Et certe si testimonia Augustini aliquid huic sententiæ faverent, hæc explicatio et ratio ac modus fundandi illam sententiam magis esset illi consentanea, ut patet ex illa sententia, in qua dicit per peccatum primi parentis amissam esse libertatem ad amandum